

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

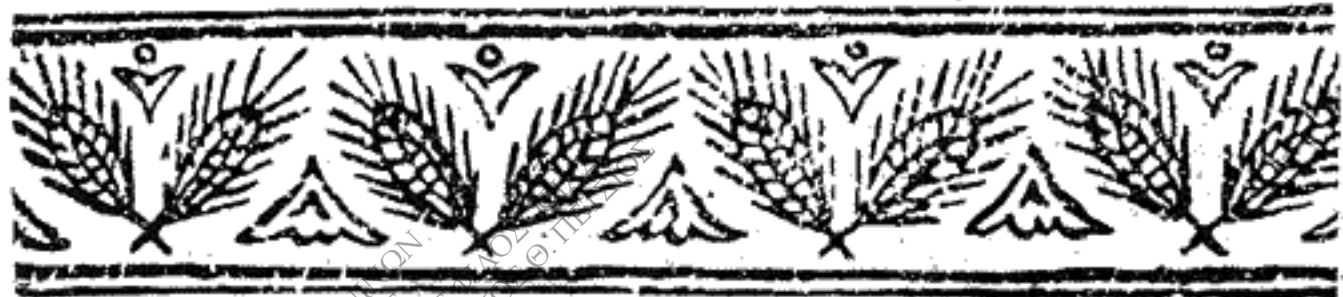
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ

1934

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

STEFAN ZWEIG

ΝΙΤΣΕ*

Ο ΔΟΝ ΖΟΥΑΝ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Αυτό που ενδιαφέρει είναι το αιώ-
νιο σφρίγος κι' όχι η αιώνια ζωή.

Ο Έμμανουήλ Κάντ έζησε με τη γνώση σά με μιά σύζυγο. Πλάγιαζε μαζί της στο ίδιο πνευματικό κρεβάτι σαράντα χρόνια κι' έκανε μ' εκείνην μιάν ολόκληρη γερμανική οικογένεια φιλοσοφικών συστημάτων, που οι απόγονοί τους κατοικούν και σήμερα ακόμη στον ανεπτυγμένο μας κόσμο. Η σχέση του με την αλήθεια είναι απόλυτα σχέση ενός άντρου προς τη σύζυγό του, όπως κι' όλων του τών πνευματικών παιδιών: Τοῦ Schelling, τοῦ Fichte, τοῦ Hegel και τοῦ Schopenhauer. Αυτό που τους σπρώχνει στη φιλοσοφία είναι μιά ανώτερη θέληση, συνηθισμένη όμως, που δέν έχει απόλύτως τίποτα τὸ δαιμονιακό, μιά καλή γερμανική θέληση, αντικειμενική κι' επαγγελματική, που προσπαθεῖ νά μορφώσει τὸ πνεῦμα και νά ὀρίσει μιάν κανονική ἀρχιτεκτονική τοῦ πεπερωμένου. Αισθάνονται ὅλοι τους τὴν ἀγάπη για τὴν αλήθεια, μιάν ἀγάπη τίμια και μεγάλη, πραγματικά πιστή. Μά ἡ ἀγάπη αὐτή είναι ὀλότελα στερημένη ἀπὸ ἐγωισμό, ἀπὸ σπαρταριστὴ ἐπιθυμία νά καταστρέψει και νά καταστραφεῖ κι' αὐτή ἡ ἴδια. Βλέπουν στὴν αλήθεια, στὴν αλήθεια τους, μιά σύζυγο κι' ἕνα ἐξασφαλισμένο ἀγαθό, που δέν τὸ ἀποχωρίζονται ποτέ ὡς

τὴν ὥρα τοῦ θανάτου και που δέν τοῦ ἀπιστοῦν ποτέ. Γι' αὐτὸ ὑπάρχει πάντα στὶς σχέσεις τους με τὴν αλήθεια κάτι που θυμίζει τὸ νοικοκυριό και τὰ νοικοκυρεμένα πράγματα. Και, πραγματικά, καθένας τους ἔχτισε τὸ σπίτι του, τὸ ταχτοποιημένο φιλοσοφικό του σύστημα μ' ἄλλα λόγια, για νά σπιτώσει κρεβάτι κι' ἀρραβωνιαστικά. Και δουλεύουν — σάν ἄνθρωποι που νοιώθουν ἀπὸ τέτοιες δουλειές — με τὴν ἀξίνα και τὸ ἀλέτρι αὐτὸ τὸ μέρος που τους ἀνήκει, αὐτὸ τὸ πνευματικό χωράφι που ξεχώρισαν για τὴν ἀνθρωπότητα ἀπ' τὶς ἀπέραντες ἀκαλλιέργητες ἐκτάσεις τῆς νόησης. Μὲ σύνεση μακραίνουν κάθε μέρα τὰ σύνορα τῆς γνώσης τους, βαδίζοντας παράλληλα με τὴ διανόηση τῆς ἐποχῆς τους, και πληθαίνουν με τὴ δουλειά και τὸν ἴδρωτά τους τὴν πνευματικὴν ἐσοδεία.

Ἀντίθετα, τὸ πάθος τῆς γνώσης που κατέχει τὸ Νίτσε, προέρχεται ἀπὸ μιάν ἄλλη, διαφορετικὴ ἰδιοσυγκρασία, ἀπὸ ἕναν αισθηματικό κόσμο που βρίσκεται, σά νά ποῦμε, στοὺς ἀντίποδες τῶν προηγουμένων. Ἡ θέση του, σχετικά με τὴν αλήθεια, είναι ὀλότελα δαιμονιακή. Είναι ἕνα πάθος που βράζει κι' ἀγκομαχάει, νευρικό κι' ἀπληστό, που ποτέ δὲ βρίσκει ἱκανοποίηση και ποτέ δέν ἐξαντλεῖται, που καθόλου δέν καταλήγει σ' ἀποτέλεσμα και που μ'

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

δλες τις απαντήσεις έξακολουθεί πάντα νά ρωτᾷ ἀνυπόμονα κι' ἀχόρταγα. Ποτέ δὲ βγάζει ἀπ' αὐτό μιὰ γνώση πού νά μείνει γιά καιρό, γιά νά τὴν κάμει—ἀφοῦ τῆς ὀρκιστεῖ πίστη—γυναίκα του, «σύστημά» του, «δόγμα» του.

“Ὅλα τὸν ἐρεθίζουν καὶ τίποτα δὲ μπορεῖ νά τὸν συγκρατήσῃ. “Αὐμὰ ἓνα πρόβλημα χάσει τὴν παρθενιά του, τὴ χάρη καὶ τὸ μυστικὸ τῆς ντροπῆς, τὸ ἐγκαταλείπει ἀσπλαχνα καὶ χωρὶς ζήλεια σ' ὅσους ἔρχονται κατόπι του, ἀκριβῶς καθὼς ὁ Δὸν Ζουάν—ἀδερφός του στὰ ἐνστιχτα—κάνει στίς χίλιες δυὸ του ἀγαπητικές, χωρὶς νά νοιάζεται πιά γι' αὐτές. Γιατί, ὅπως κάθε μεγάλος «προαγωγός» ζητάει ἀνάμεσα στίς γυναῖκες τὴ γυναίκα, ἔτσι κι' ὁ Νίτσε ζητάει ἀνάμεσα σ' ὅλες τις γνώσεις τὴ γνώση, τὴ γνώση τὴν αἰώνια φανταστική κι' ὀλότελα ἀπρόσιτη. “Ὅ,τι τὸν ἐρεθίζει μέχρι πάθους, μέχρι ἀπελπισίας, δὲν εἶναι ἢ κατάκτηση, ἢ κατοχή, οὔτε ἢ ἡδονή, μὰ πάντα κι' ἀποκλειστικά ἢ ἐρώτηση, ἢ ἔρευνα καὶ τὸ κυνήγι. “Ἡ ἀγάπη του εἶναι ἀβέβαιη κι' ὄχι σταθερή, ἡδονὴ «γυρισμένη πρὸς τὴ Μεταφυσική», καὶ συντηρούμενη ἀπ' τὴν «ἀγάπη-εὐχαρίστηση» τῆς γνώσης, σατανικός πόθος ν' ἀπατήσῃ, νά ξεγυμνώσῃ, νά εἰσδύσῃ ἡδονικά καὶ νά βιάσῃ κάθε τί τὸ πνευματικὸ,—ἐνῶ ἡ γνώση ἔχει ἐδῶ τὴ Βιβλικὴ ἔννοια, πού σύμφωνα μ' αὐτὴν ὁ ἄντρας «μαθαίνει» τὴ γυναίκα καὶ φυσικά τῆς ἀποσπᾷ ἔτσι τὸ μυστικὸ τῆς. Ξέρει, αὐτός πού πάντα μὲ σχετικότητα μετράει τίς ἀξίες, ὅτι καμμιά ἀπ' αὐτές τίς πράξεις πού μ' αὐτές ἀποχτᾷμε γνώση, ὅτι καμμιά ἀπ' αὐτές τίς ἀντιλήψεις ποῦχει γιά τὴ γνώση του ἓνα μεγάλο πνεῦμα, δὲν εἶναι πραγματικά μιὰ «καθωρισμένη γνώση», κι' ὅτι ἡ ἀλήθεια, στὴν πιὸ βαθειὰ ἔννοια τῆς λέξης, δὲν ἀφίνει νά τὴν πιάσουν. Γιατί, «αὐτός πού νομίζει πὼς κατέχει τὴν ἀλήθεια, πόσα πράγματα δὲν ἀφίνει νά τοῦ ξεφεύγουν!» Νά γιατί ποτέ ὁ Νίτσε δὲ νοκοκυρεῖται, δὲν κάνει οἰκονομίες, οὔ-

τε τσιγκουνεύεται, καὶ δὲ χτίζει πνευματικὸ σπῖτι. Θέλει (κι' ἴσως σ' αὐτὸ ν' ἀναγκάζεται ἀπ' τὸ νομαδικὸ ἐνστιχτο τῆς φύσης του) νά μείνει αἰώνια δίχως ἰδιοκτησία, Νεμρώδ πού ὀλομόναχος κουβαλάει τὰ περιπλανώμενα ὄπλα του σ' ὄλα τὰ πνευματικὰ δάση, πού δὲν ἔχει καλύβα, οὔτε γυναίκα, οὔτε παιδί, οὔτε ὑπηρέτη, μὰ πού ἀντὶς ἀπ' ὄλ' αὐτὰ κατέχει τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐχαρίστηση τοῦ κυνηγιοῦ. Σάν τὸ Δὸν-Ζουάν, ἀγαπάει ὄχι τὴ διάρκεια τοῦ αἰσθήματος, μὰ «τίς στιγμές τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἔκστασης». Τὸν τραβοῦν μόνο οἱ περιπέτειες τοῦ πνεύματος, αὐτὰ τὰ «ἐπικίνδυνα ἴσως» πού σᾶς γεμίζουν ὄρμη καὶ σᾶς ἐρεθίζουν ὅταν τὰ ζητᾶτε, μὰ πού δὲ σᾶς χορταίνουν ὅταν τὰ φτάσετε. Θέλει ὄχι ἓνα θῦμα, ἀλλά, (καθὼς γράφει γιά τὸν ἑαυτὸ του ὁ ἴδιος στὸ Δὸν-Ζουάν τῆς γνώσης,) μόνο «τὸ πνεῦμα, τὸ γαργάλισμα καὶ τίς ἡδονές τοῦ κυνηγιοῦ καὶ τίς περιπλοκές τῆς γνώσης — ὡς τὰ πιὸ ψηλά καὶ τὰ πιὸ μακρυνὰ ἀστέρια — ὡς πού στὸ τέλος νά μὴ τοῦ μένει τίποτα πιά νά κυνηγήσῃ, παρὰ μόνο τὴν ἀπειρη μοχθηρότητα (κακία) πού ὑπάρχει στὴ γνώση, σάν τὸν κρασοπότη πού καταλήγει νά πίνει ἀψέντι καὶ ἄλκοῦλ—ἀληθινὰ σπῖρτα».

Γιατί, ὁ Δὸν-Ζουάν, στὸ πνεῦμα τοῦ Νίτσε, δὲν εἶναι ἓνας Ἐπικούρειος, ἓνας μεγάλος ἡδονιστής: γι' αὐτό, λείπει ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀριστοκράτη, ἀπ' αὐτὸν τὸν εὐγενῆ μὲ τὰ εὐαίσθητα νεῦρα, ἢ βαρειά εὐχαρίστηση τῆς χώνεψης, ἢ ράθυμη μακαριότητα τῆς χόρτασης, ἢ καυχησιὰ πού ἐξιστορεῖ τοὺς θριάμβους τῆς κι' ἢ τέλεια ἱκανοποίηση. “Ὁ κυνηγὸς τῶν γυναικῶν (σάν τὸ Νεμρώδ τοῦ πνεύματος) κυνηγήθηκε αἰώνια ὁ ἴδιος ἀπὸ ἓνα ἄσβυστο ἐνστιχτο. “Ὁ διαφθορέας, πού δὲν ἤξερε τὸ φόβο, βρέθηκε ὁ ἴδιος διεφθαρμένος ἀπ' τὴ φλογερὴ του περιέργεια. Πειρασμός τοῦ βάλθηκε νά πειράζῃ ὄλες τίς γυναῖκες στὴν παραγνωρισμένη τους ἀθωότητα, ἀπαράλλαχτα ὅπως ὁ Νίτσε ρωτᾷ μόνο γιά νά ρωτᾷ, ἔτσι, γιά μιὰν ἀνέκφραστη ψυχικὴν εὐχαρί-

σταση. Για τὸ Δὸν Ζουάν, τὸ μυστικὸ βρίσκεται σ' ὄλες καὶ σὲ καμμιὰ, στὴν κάθε μιὰ γιὰ μιὰ νύχτα καὶ σὲ καμμιὰ γιὰ πάντα: ἔτσι ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὸν ψυχολόγο, ἡ ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει σ' ὄλα τὰ προβλήματα παρὰ γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ δὲν βρίσκεται ἕνα ἀπ' αὐτὰ πού μέσα τοῦ νὰ ὑπάρχει διαρκῶς ἡ ἀλήθεια.

Νὰ γιατί ἡ διανοητικὴ ζωὴ τοῦ Νίτσε δὲν ἔχει καθόλου ἀνάπαυση, ἐπιφάνεια ἡσυχῆ ὅπως ἐνός καθρέφτη: μοιάζει ἀπόλυτα μ' ἕνα χεῖμαρρο, ἀλλάζει διαρκῶς ὄψη, κάνει ξαφνικὲς στροφές, πισογυρίσματα καὶ ρεύματα δυνατά. Στους ἄλλους γερμανοὺς φιλοσόφους, ἡ ὑπαρξὴ κυλάει μὲ μιὰν ἐπικὴ μακαριότητα. Ἡ φιλοσοφία τοὺς δὲν κάνει ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ τυλίγει σιγά - σιγά καὶ μ' ἕναν τρόπο μηχανικὸ κάποιο νῆμα πού κατάφερε νὰ ξεμπερδέψει. Φιλοσοφοῦν καθισμένοι στὸν καναπέ τους, μὲ τὰ μέλη ἀπλωμένα ἀναπαυτικά, καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας νοιώθει κανεὶς, ὅταν σκέφτονται, μιὰν αὔξησιν τῆς πίεσης τοῦ αἵματος στὸ σῶμα τους, ἕναν πυρετὸ στὸ πεπρωμένο τους. Ποτὲ δὲν ἔχει κανεὶς στὸν Κάντ αὐτὴ τὴ συγκινητικὴ ἐντύπωση ἐνός πνεύματος πού τῶχουν περιλάβει σὰ φαντάσματα οἱ σκέψεις, καὶ πού ὑποφέρει μὲ πόνο τὴν τρομαχτικὴ ἀνάγκη νὰ δημιουργεῖ καὶ νὰ δουλεύει ιδέες. Καί, στὰ μάτια μου, ἡ ζωὴ τοῦ Schopenhauer, ἀπ' τὰ τριάντα τοῦ χρόνια, ἀπὸ τότε πού τέλειωσε τὸν «Κόσμο σὰν θέληση καὶ σὰν παράσταση», παρουσιάζει τὸ χαρακτήρα ἐνός ἀνθρώπου πού ἄρχισε νὰ ὑποχωρεῖ σιγά - σιγά, μὲ ὄλες τίς μικρὲς στενοχώριες μιᾶς σταδιοδρομίας πού δὲν προχωρεῖ πιά. «Ολοὶ βαδίζουν μ' ἕνα βῆμα σταθερό, ἀκλόνητο καὶ ἀσφαλές, σ' ἕνα δρόμο διαλεγμένο, ἀφ' ἑαυτοῦ των, ἐνῶ ὁ Νίτσε ἔχει διαρκῶς τὸ ὕφος ἐνός κυνηγοῦ καὶ διαρκῶς προχωρεῖ πρὸς τὸ ἄγνωστο. Νὰ γιατί ἡ πνευματικὴ ἱστορία τοῦ Νίτσε (ὅπως οἱ περιπέτειες τοῦ Δὸν - Ζουάν) πέρνει μιὰ μορφή πραγματικὰ δραματικὴ. Εἶναι μιὰ ἀλυσίδα ἐπέισοδίων συναρπαστικῶν

καὶ γεμάτων ἀπὸ κίνδυνο, μιὰ τραγωδία πού, δίχως ἀνάπαυση, μὲ ἀτέλειωτες μεταπτώσεις, περνᾷ ἀπ' τὴ μιὰ περιπέτεια στὴν ἄλλη, πιο φριχτή, γιὰ νὰ καταλήξει, στὸ τέλος, στὴν ἀναπόφευκτη πτώση καὶ στὸν ἐκμηδενισμό μὲς στὴν ἀτέλειωτην ἄβυσσο. Κι' αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἔλλειψη ἀνάπαυσης στὴν ἔρευνα, αὐτὴ ἡ ἀδιάκοπη ὑποχρέωση νὰ σκέπτεται, αὐτὴ ἡ δαιμονικὴ βία νὰ προχωρεῖ, δίνει στὴν ξεχωριστὴ αὐτὴ ὑπαρξὴ μιὰν ἀνήκουστη τραγικότητα καὶ μᾶς τὴν παρουσιάζει τόσο ἀπατηλὴ σὰν ἔργο τέχνης (γιατὶ δὲν ἔχει μέσα της ἐπαγγελματικὸ καὶ ἡσυχὸ ἀστικὸ χαρακτήρα). Ὁ Νίτσε εἶναι καταραμένος, εἶναι καταδικασμένος νὰ σκέπτεται ἀδιάκοπα, σὰν τὸν ἀγριοκυνηγὸ τοῦ παραμυθιοῦ πού ἦταν καταδικασμένος νὰ κυνηγᾷ αἰῶνια. Ὅτι ἦταν ἡ εὐχαρίστησή του, ἔγινε τὸ μαρτύριο του, ἡ θλίψη του. Καὶ ἡ ἀναπνοή του, τὸ ὕφος του, ἀγκομαχᾷ, τρέχει καὶ δέρνεται σὰν ἕνα ἀγρίμι πού τοῦ βρήκαν τ' ἀχνάρια. Ἡ ψυχὴ του ἔχει τίς μεταπτώσεις καὶ τίς καταθλίψεις κάποιου πού ποτὲ δὲ βρήκεν ἀνάπαυση καὶ ποτὲ δὲν ἔμεινε ἱκανοποιημένος. Γι' αὐτὸ οἱ πληγές του, σὰν αὐτὲς τοῦ Ἀχασβήρου εἶναι πάντα τόσο συγκινητικὲς, ὅπως κι' ἡ κραυγὴ πού βγάζει ἀπ' τὴ στιγμή πού θάθελε τὴ γαλήνη, τὴν εὐχαρίστηση καὶ τὴν ἀνάπαυση. Μὰ πάντα ἡ βελόνα τῆς αἰώνιας ἀναζήτησης τρυπάει τὴν ἐξαντλημένην του ψυχὴ καὶ τοῦ προξενεῖ θλίψη. «Ἀγαπάει κανεὶς ἕνα πράγμα, καὶ μόλις αὐτὸ γίνεαι μιὰ ἀγάπη βαθειά, ὁ τύραννος πού ὑπάρχει μέσα μας (καὶ πού θὰ μπορούσαμε μάλιστα νὰ τὸν ὀνομάσουμε τὸ ἀνώτερό μας ἐγώ) λέει: "αὐτὸ ἀκριβῶς ὀφείλεις νὰ μοῦ προσφέρεις θυσία." Καὶ πραγματικὰ τὸ θυσιάζουμε, μὰ ὄχι χωρὶς νὰ βασανιστοῦμε καὶ χωρὶς νὰ πονέσουμε.» Πάντα αὐτὲς οἱ δονζουανικὲς φύσεις πρέπει νὰ παρατοῦν τὴ μεγάλη ἡδονὴ τῆς γνώσης, τὰ φευγαλέα ἀγκυλιάσματα τῶν γυναικῶν, γιατί ὁ δαίμονας τῆς ἀναζήτησης πού τοὺς σφίγγει τὸ λαμό, τοὺς σπρώχνει πιο

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Κ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ

ΓΙΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

μακρυνά (ὁ ἴδιος δαίμονας πού κυνηγοῦσε τὸν Hoelderlin καὶ τὸν Kleist κι' ὄλους τοὺς φανατικοὺς εἰδωλολάτρεις τοῦ ἀπειροῦ). Καὶ εἶναι τὸ διαπεραστικὸ οὐρλιασμα ἐνὸς ἀγριμιοῦ, πού φεύγει χτυπημένο ἀπὸ ἓνα βέλος, αὐτὸ πού σπρώχνει τὸ Νίτσε, ὅταν, κυνηγημένος ἀπ' τὸ δαίμονα τῆς γνώσης, γράφει: « Παντοῦ ὑπάρχουν γιὰ μένα κῆποι τῆς Ἀρμίδης⁽¹⁾ καί, φυσικά, διαρκῶς ξεσκίσματα καὶ διαρκῶς καινούργια βάσανα τῆς καρδιάς. Πρέπει νὰ σέρνω τὸ πόδι μου, τὸ κουρασμένο καὶ πληγωμένο μου πόδι, καί, ἐπειδὴ

(1) Μιάς ἀπ' τίς γοητευτικώτερες ἡρώιδες τῆς «Ἀπελευθερωθείσης Ἰερουσαλήμ» τοῦ Τορκουάτου Τάσσου. Στους κήπους τῆς αὐτοῦς ἡ Ἀρμίδα κρατοῦσε σαγηνευμένο ἀπ' τὴν ὀμορφιά τῆς τὸν ὠραῖο Ρενάλδο, σταυροφόρο ἱππότη. (Σημ. τοῦ μεταφρ.)

εἶμαι ἐξαναστασμένος νὰ τὸ κάμω, ρίχνω συχνά πίσω μου ἓνα δυσάρεστημένο βλέμμα στὰ πιὸ ὠραῖα πράγματα πού δὲ μπόρεσαν νὰ μὲ συγκρατήσουν — ἀκριβῶς γιὰτὶ δὲ μπόρεσαν νὰ μὲ συγκρατήσουν. »

Δὲ βρίσκει κανεὶς ὁμοίους ἐσώψυχες κραυγές, τέτοιους ἀδιάκοπους στεναγμούς, βγαλμένους ἀπ' τὰ κατάβαθα τοῦ μαρτυρίου, σ' ὄλο αὐτὸ πού στη Γερμανία πρὸ τοῦ Νίτσε ὀνομαζότανε φιλοσοφία. Ἴσως, στοὺς μυστικιστὲς τοῦ μεσαίωνα, στοὺς αἰρετικούς καὶ τοὺς ἁγίους τῆς Γοτθικῆς ἐποχῆς, μιὰ ὁμοία ὀδυνηρὴ φλόγα νὰ λάμπει καμμιὰ φορά (ἴσως μ' ἓναν τρόπο πιὸ κρυφὸ καὶ μὲ τὰ δόντια σφιγμένα) ἀνάμεσα στὶς λέξεις τίς μαυροντυμένες. Ὁ Πασκάλ, πού ὁ ἴδιος βρίσκεται μὲ ὄλη του τὴν ψυχὴ βυθισμένος στὸ καθαρτήριο τῆς ἀμφιβολίας, νοιώθει αὐτὴ τὴν ἀναστάτωση, αὐτὸν τὸν ἐκ-

μηδενισμό τῆς ψυχῆς πού πάντοτε ἐρευνᾷ. Μὰ ποτέ, οὔτε στὸν Leibnitz, οὔτε στὸν Κάντ, στὸν Hegel ἢ τὸν Schopenhauer δὲ συγκλονιστήκαμε ἀπ' αὐτὸν τὸν ξεχωριστὸ τόνο. Γιὰτὶ, ὅσο κι' ἂν ὑπῆρξαν ἐντιμὲς αὐτὲς οἱ ἐπιστημονικὲς φύσεις, ὅσο θαρραλέα κι' ἀποφασιστικὴ μᾶς φαίνεται ἡ προσήλωσή τους στὸ πᾶν, ὅμως δὲ ρίχνονται μ' ὄλη τους τὴν ψυχὴ, ἀπόλυτα, χωρὶς καρδιὰ καὶ σπλάχνα, χωρὶς νεῦρα καὶ κρέας, μ' ὄλη τους τὴ μοῖρα, στὸ ἡρωϊκὸ παιγνίδι τῆς γνώσης. Ἐνα μέρος τῆς ὑπαρξῆς τους, τὸ μέρος τὸ ἐγκόσμιο, τὸ ἰδιωτικὸ καί, φυσικά, τὸ πιὸ προσωπικὸ, μένει πάντα προφυλαγμένο ἀπὸ τὴ μοῖρα, ἐνῶ ὁ Νίτσε κινδυνεύει ὀλόκληρος, αὐτὸς πού διαρκῶς ζυγώνει τὸν κίνδυνο ὄχι «μόνο μὲ τίς κερατὲς μιανῆς κρύας σκέψης», μὰ μὲ ὄλες τίς

ήδονές και τὰ βάσανα τοῦ αἵματός του, μὲ ὅλη τὴν ὁρμὴ τοῦ πεπρωμένου του. Οἱ σκέψεις του δὲν ἔρχονται μόνο ἀπὸ ψηλά, ἀπ' τὸ πεπρωμένο, μὰ εἶναι τὸ πυρετικὸ κατασκευάσμα ἑνὸς κυνηγημένου κ' ἐρεθισμένου αἵματος, νεύρων ποὺ δονοῦνται δυνατὰ, αἰσθήσεων ὄχι χορτασμένων ἀπ' τὸ παράφορο ἀγκάλιασμα τοῦ αἰσθήματος τῆς ζωῆς: νὰ γιατί οἱ ἰδέες του, σάν κι' αὐτὲς τοῦ Πασκάλ, ἀπλώνονται σὲ μιὰ παθητικὴ ἱστορία. Εἶναι μιὰ σειρά περιπετειῶν γεμάτων κίνδυνου καὶ σχεδὸν θανατηφόρων, — ἕνα δράμα ζωντανὸ ποὺ μᾶς συγκινεῖ βαθειά (ἐνῶ οἱ ἄλλες βιογραφίες φιλοσόφων δὲν εὐρύνουν οὔτε μιὰ σπιθαμὴ τὸ διανοητικὸν ὀρίζοντα). Καὶ ὅμως, στὴν πιὸ πικρὴ ἀκόμα θλίψη, δὲ θᾶθελε ν' ἀλλάξει τὴ ζωὴ του, τὴ «γεμάτη κίνδυνου ζωὴ του», μὲ τὴ δική τους ποὺ εἶναι ἕνα συνηθισμένο μοντέλο, γιατί ἀκριβῶς ὅ,τι ζητοῦν οἱ ἄλλοι στὴ γνώση, μιὰ γαλήνη ψυχικὴ, μιὰν ἀνάπαυση σταθερὴ τῆς ψυχῆς, ἕνα φράγμα ἀντίθετο στοῦ ξεχειλισμα τῶν αἰσθημάτων, ὁ Νίτσε τὸ μισεῖ, ἐπειδὴ ἐλαττώνει τὴ ζωτικότητά. Αὐτός, ὁ τραγικός, ὁ ἥρωϊκὸς ἄνθρωπος δὲν πρόκειται, «στὸν ἄθλιον ἀγώνα γιὰ τὴν ὑπαρξή», νὰ κυνηγήσει μιὰ ὑπερβολικὴ ἀσφάλεια, μιὰ προφύλαξη ἀπ' τίς κινήσεις ποὺ μᾶς συγκινοῦν. «Ὁχι, καθόλου ἀσφάλεια, ποτέ χορτάση, οὔτε εὐχαρίστηση ἀπ' ὅ,τι κανεῖς ἔχει! «Πῶς μπορεῖ νὰ βρῖσκεται κανεῖς μέσα σ' ὅλην αὐτὴ τὴ θαυμαστὴ ἀβεβαιότητα καὶ πολλαπλότητα τῆς ὑπαρξῆς χωρὶς νὰ ρωτάει, χωρὶς νὰ τρέμει ἀπὸ περιέργεια κι' ἀπ' τὴν ἡδονὴ ποὺ δίνουν οἱ ἐρωτήσεις;» λέει κοροϊδεύοντας ἀλαζονικὰ τὰ νεροουλιασμένα πνεύματα ποὺ ἱκανοποιοῦνται γρήγορα: «Ὁ μπουδιάζουν αὐτὰ στὶς παγωμένες τους βεβαιότητες, ἄς τρυπῶνουν στὰ καρυδότσουφλα τῶν συστημάτων τους. Αὐτὸ ποὺ τὸν ἐλκύει

ἐκείνον εἶναι μόνο τὸ ἐπικίνδυνον ρεῦμα, ἡ περιπέτεια, ἡ γοητευτικὴ πολλαπλότητα, ὁ σπιθηριστὸς πειρασμὸς, ἡ αἰώνια ἔκσταση κι' ἡ αἰώνια ἀπαλλαγὴ ἀπ' τὴν πλάνη. «Ὁ ἔξακολουθοῦν νὰ ἔξασκοῦν τὴ φιλοσοφία τους στοῦ ζεστοῦ σπῆτι τῶν συστημάτων τους, ὅπως ἔξασκεῖ κανεῖς ἕνα ἐμπορικὸ ἐπάγγελμα, αὐξάνοντας ἐντιμὰ καὶ μὲ τὴν οικονομία τ' ἀγαθὰ τους. Αὐτὸν δὲν τὸν τραβάει παρὰ τὸ παιγνίδι, ἡ διακτύβευση τοῦ πολυτιμότερου ἀγαθοῦ, τῆς ἴδιας τοῦ ὑπαρξῆς. Γιατί, σάν καταφρονητὴς τοῦ κίνδυνου ποὺ εἶναι, δὲν αἰσθάνεται τὸν πόθο νὰ διατηρήσει τὴ ζωὴ του: ἐδῶ ἐπίσης θέλει ἕναν ἥρωϊσμό: «Τὸ αἰώνιον σφρῖγγος ἐνδιαφέρει κι' ὄχι ἡ αἰώνια ζωή.»

Μαζὶ μὲ τὸ Νίτσε φαίνεται γιὰ πρώτη φορὰ στὶς θάλασσες τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας ἡ μαύρη σημαία τοῦ κουρσάρου: ἕνας ἄλλου εἴδους ἄνθρωπος, ἄλλης ράτσας, ἕνα νέο εἶδος ἥρωϊσμοῦ, μιὰ φιλοσοφία ποὺ δὲν παρουσιάζεται πιά μὲ ροῦχα καθηγητῶν καὶ σοφῶν, μὰ θωρακισμένη κι' ὀπλισμένη γιὰ μάχη. Ἄλλοι, πρωτύτερα ἀπ' αὐτόν, τὸ ἴδιο θαρραλέοι κι' ἥρωϊκοὶ θαλασσοπόροι τοῦ πνεύματος, εἶχαν ἀνακαλύψει ἡπείρους κι' ἄλλες

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Τ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

ΔΡΟΜΟΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

άγνωστες χώρες. Μά τοῦτο εἶχε γίνει σάν ἀπό κάποιο ἐκπολιτιστικό καί κερδοσκοπικό πόθο, μέ σκοπό δηλαδή νά τις κατακτήσουν γιά τήν ἀνθρωπότητα, νά συμπληρώσουν τὸ φιλοσοφικό χάρτη εἰσχωρώντας διαρκῶς στήν ἀγνωστή γῆ τῆς σκέψης. Μπήγουν τῆ σημαία τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ πνεύματος στίς νέες χώρες ποῦ κατάκτησαν, φτιάχνουν πόλεις, ἐκκλησίες καί καινούργιους δρόμους στό μέχρι τότε ἀγνωστο μέρος, καί πίσω ἀπ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ κυβερνήτες κι' οἱ διοικητές γιά νά δουλέψουν τὸ ἀποκτημένο ἔδαφος καί νά μαζέψουν τοὺς καρπούς του, οἱ ἐρευνητές κι' οἱ καθηγητές, οἱ διανοούμενοι. Μά ἡ κρυφὴ ἔννοια τῶν κόπων τους ἦταν πάντα ἡ ἀνάπαυση, ἡ γαλήνη κι' ἡ ἡσυχία: θέλουν ν' αὐξήσουν τὰ ὅσα κατέχει ὁ κόσμος, νά διαδώσουν τοὺς κανόνες καί τοὺς νόμους, νά βάλουν μιὰν ἀνώτερη τάξη. Ὁ Νίτσε, ἀντίθετα, πέφτει ξαφνικά στή γερμανικὴ φιλοσοφία ὅπως πέφτανε στό ἰσπανικὸ κράτος οἱ κουρσάροι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰώνα—κοπάδια ἀγριῶν ἀπελπισμένων, τολμηρῶν καί ἀσυγκράτητων, χωρὶς πατρίδα, χωρὶς ἀρχηγό, χωρὶς βασιλιά, χωρὶς σημαία, χωρὶς τζάκι καί κατάλυμα. Ὁμοιος μ' αὐτοὺς, δὲν καταχτάει τίποτα γιά τὸν ἑαυτό του οὔτε γιά κανέναν ἐκτός ἀπ' αὐτόν, γιά κανένα Θεό, οὔτε γιά κάποιο βασιλιά ἢ γιά μιὰ πίστη, μὰ μονάχα γιά τὴ χαρὰ τῆς κατάκτησης, γιατί θέλει νά κρατήσει ἢ ν' ἀποκτήσει κάτι. Δὲ γράφει ἕνα βιβλίο γιά τὸ σύστημά του, σίτι δὲ χτίζει. Περιφρονεῖ τοὺς νόμους τοῦ πολέμου ποῦχουν ὀρίσει οἱ φιλόσοφοι, καί δὲ γυρεύει ὁπαδούς. Αὐτός, ὁ παθιασμένος ποῦ τὸν ἐνοχλεῖ κάθε «ἡσυχία ἀνάπαυση», κάθε ξένοιαστη ἐγκατάσταση, ἐπιθυμεῖ μονάχα ν' ἀρπάξει, νά καταστρέφει τὴν τάξη τῆς ἰδιοκτησίας, τὴν ἀσφαλισμένη κι' εὐχάριστη ἡσυχία τῶν ἀνθρώπων. Θέλει μονάχα νά διαδώσει μέ τὴ φωτιά καί τὸ σίδερο αὐτὴ τὴν πάντα σπιθη-

(Ἀκολουθεῖ)

ριστὴ ζωηρότητα τοῦ πνεύματος ποῦ τοῦ εἶναι τόσο πολύτιμη, ὅσο κι' ὁ σκοτεινὸς καί θαμπὸς ὕπνος στοὺς φίλους τῆς ἡσυχίας. Προβάλλει μέ τόλμη, ἀναποδογυρίζει τὰ προχώματα τῆς ἠθικῆς, τοὺς φραγμοὺς τοῦ νόμου. Καθόλου καί σὲ κανένα δὲ χαρίζεται. Κανέναν ἀφορισμό, βγαλμένο ἀπ' τὴν Ἐκκλησία ἢ ἀπ' τὸ Στέμμα, δὲν τὸν σταματᾷ. Πίσω του, ὅπως ἔπειτα ἀπ' τὴν πειρατικὴ ἐπιδρομὴ, βρῖσκει κανεὶς ἐκκλησίες ξεγυμνωμένες, χιλιόχρονα ἱερὰ βεβηλωμένα, ἅγιες τράπεζες γκρεμισμένες, αἰσθήματα βρισμένα, πεποιθήσεις δολοφονημένες, κοπάδια πιστῶν σφαγμένα, ἕναν ὀρίζοντα φλεγόμενο, —τεράστιο φάρο τόλμης καί δύναμης. Μά δὲ γυρίζει πίσω ποτέ: οὔτε γιά νά χαρεῖ ὅσα ἀπόκτησε, οὔτε γιά νά κάνει ἀπ' αὐτὰ τὸ βίός του: τὸ ἀγνωστο, αὐτὸ ποῦ δὲν ἔχει ἀκόμα καταχτηθεῖ, οὔτε ἔχει ἐρευνηθεῖ, εἶναι ἡ δίχως σύνορα ζώνη τῆς ἐνεργείας του. Ἡ μοναδικὴ του εὐχαρίστηση εἶναι νά δείχνει τὴ δύναμή του, νά «πειράζει τοὺς κοιμισμένους». Χωρὶς ν' ἀνήκει σὲ καμμιά πίστη, χωρὶς ν' ἄχει δώσει ὄρκο σὲ καμμιά χώρα, ἔχοντας στό ἀναποδογυρισμένο κοντάρι του τὴ μαύρη σημαία τοῦ ἀνηθικιστῆ καί μπρός του τὸ ἱερὸ ἀγνωστο, τὴν αἰώνια ἀβεβαιότητα ποῦ τὸν ἀδερφό τῆς τὸν νοιώθει δαιμονιακά, ταξιδεύει διαρκῶς γιά καινούργιες κι' ἐπικίνδυνες ἐξερευνήσεις. Μὲ τὸ σπαθὶ στό χέρι καί τὸ βαρέλι μέ τὸ μπαρούτι μπροστά του, ξεμακραίνει τὸ πλοῖο του ἀπ' τὴν ἀκρογιαλιά καί, ὀλομόναχος σ' ὄλους τοὺς κινδύνους, τραγουδάει στὸν ἑαυτό του, πρὸς δόξα του, τὸ ὑπέροχο πειρατικὸ του τραγούδι, τὸ τραγούδι τοῦ τῆς φλόγας, τὸ τραγούδι τοῦ τοῦ πεπρωμένου:

Ναί, ξέρω ἀπὸ ποῦ ἔρχομαι·
ἀχόρταγος σάν τὴ φλόγα,
καίω καί σβύνομαι.

Ἦ,τι ἐγγίζω γίνεται φῶς
κι' ὅ,τι ἀφίνω γίνεται κάρβουνο.
Δίχως ἄλλο, εἶμαι φλόγα....

Μεταφρ. Π. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ